

допомога молодим подружнім парам.

Отож весь спектр освітньо-виховних напрямів роботи товариств, поряд із чільним релігійним вишколом, включав національне виховання, загальну й фахову освіти, а також тіловиховання і спорт. Поза увагою керівництва не залишалося і питання матеріально-економічного забезпечення молоді. Окрім теоретичного розгляду цієї проблеми, здійснювалися і практичні заходи. Так було створено “Касу української католицької молоді”, що мала в першу чергу надавати послуги молоді у плані працевлаштування [1, 13].

Отож, чітка структура товариств КА, взаємопов’язаність між собою та органічна єдність з Церквою сприяли їх розвитку та успішній діяльності. Культурно-просвітня, господарсько-економічна й харитативна праця товариств КА була надзвичайно потрібною і вагомим для українського народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данилевич Р. За творче молоде українське покоління// Католицька Акція, 1935. — №4. — С.13.
2. Суспільне питання і Католицька Акція// Мета, 1938. — №8. — С.3.
3. Хомин П. Католицька Акція// Нива, 1930. — №3. —С.101.
4. Хомин П. Католицька Акція//Нива, 1930. — №5. —С.167
5. Чопей В. Суть і підстави католицької Акції//Мета, 1935. —№15. —С.2.
6. Piwowarczyk Rola katolickich organizacji społecznych w szerzeniu oświaty i wychowania społeczeństwa w II Rzeczpospolitej //Studia z dziejow oświaty i myśli pedagogicznej XVIII – XX wieku, pod red A.Naratyk, M. Piwowarczyk, Wrocław, 1997. —136с.

Ірина КУЧИНСЬКА (ЗМІСТ)

ІВАН ОГІЄНКО ПРО ДУХОВНЕ ВІДРОДЖЕННЯ НАЦІЇ

Характерною ознакою розбудови незалежної Української держави є утвердження в свідомості людей духовних засад нації. Вагомий вплив на цей процес мають традиції народної моралі, які формують духовно-моральні орієнтири народу. Усвідомлення тягlosti прабатьківських етичних ідеалів сприяє зміцненню соціально-економічних структур, духовних і політичних основ життєдіяльності українського народу, його державотворчої діяльності.

Духовне відродження нації сьогодні, безумовно є основним завданням держави, школи і церкви у формуванні високорозвиненого суспільства, при якому розвиток національної системи освіти і виховання обов’язково дасть можливість вийти незалежній українській державі на рівень розвинених країн світу.

Український народ має свою систему виховання, яка складалася історично. Вона враховує національні риси, самобутність нашого народу, ґрунтується на гуманізмі і демократизмі, на нерозривності духовних і національних цінностей. І хоч не одне десятиліття згадана система відкидалася, заборонялася, але настав час, коли її необхідно відроджувати.

Вагомим внеском до історії вітчизняної педагогічної думки є спадок видатного релігійного, громадського та державного діяча, поета й перекладача, лінгвіста й філософа, педагога й історика, етнографа й богослова, первоієрарха українського православ’я Івана Огієнка (1882-1972). Саме І.Огієнко (митрополит Іларіон) чітко визначив ті риси, які характеризують Українське православ’я, а саме: демократизм, соборноправність, євангелістськість, побутовість. У його працях дістало обґрунтування питання мови церковно-релігійного життя, ролі Церкви в культурному житті нації.

Православну церкву вчений розглядав як неодмінний компонент процесу формування “свідомої української нації”. Українська церква зауважив він,— “рідна мати свого народу”. Вона створила для нього всю його культуру — духовну і соціальну, а почасти й матеріальну.

Помітною подією в усьому загальнохристиянському світі став вихід у світ повної україномовної Біблії. Як зазначив один з авторитетних знавців Святого Письма К.Костів [3], що українська Біблія в перекладі професора І.Огієнка, класична й найкраща з цих досі існуючих перекладів чи не між всіма слов’янами.

Огієнкова Біблія, як і десятки інших його перекладених і виданих за кордоном богослужбових книг, виконує і сьогодні, окрім релігійної, ще одну важливу функцію — забезпечення українському народові його невід’ємного права читати й пізнавати Святе Письмо

своєї рідною мовою.

Найбільш відомими є праці І.Огієнка: “Українська культура” (Київ, 1918), “Українська церква” (Київ, 1918), “Наука про рідномовні обов’язки” (Жовква, 1936), “Книга нашого буття на чужині” (Вінніпег, 1956), “Дохристиянські вірування українського народу” (Вінніпег, 1965) та ін.

Іван Огієнко наголошував на тому, що духовно відродження нації неможливо без оновлення школи на духовно-національних засадах, що на його думку є провідним напрямом роботи, від якого залежить доля майбутніх поколінь, доля нашої багатостраждальної країни.

Справа навчання і виховання не терпить суб’єктивізму і волюнтаризму, політичної кон’єктури, абстрактних концепцій і теорій, відірваних від культурно-історичних, духовно-національних виховних традицій народу. Нині, як ніколи, завданням педагогіки й педагогів є пошук у нових умовах педагогічних засад, мети, змісту й засобів духовного виховання сучасної молоді. А праці наших попередників (І.Огієнка, Г.Ващенко, Я.Чепігі та ін.) мають стати важливим джерелом для розроблення теорії національної освіти й виховання духовних цінностей особистості.

Українському педагогу, на думку І.Огієнка, потрібна така ідеологія, яка б використовувала кращі національні традиції і надбання світової політичної культури, а також здатна увібрати гуманістичні принципи, етичні норми, патріотизм і національну гідність, яка протистоїть агресії, приниженню людини, шанує духовні цінності.

Основу людської діяльності складають цінності — історично складені модули, способи зв’язку свідомості і буття, людини і світу. Проблема єдності національних та духовних цінностей стоїть в центрі уваги сьогодення. Саме система цінностей є тією ланкою, яка пов’язує суспільство з індивідом, включає його в систему суспільних відносин. Цінності лежать в основі вибору цілей, засобів та умов діяльності людини. Цінності — це системотвірне ядро програми, задуму, діяльності і внутрішнього духовного життя людини. Світ цінностей — це передусім світ культури, сфера духовної діяльності людини, її моральної свідомості, оцінок тощо.

Проблема формування цінностей має включно важливе значення для розвитку України в умовах розбудови її державності, в атмосфері руйнування колишніх пріоритетів у політиці, економіці і, особливо, в духовному житті нації.

Суспільство, держава, нація, вважає Іван Огієнко, виробляють свою систему цінностей, що фіксуються у матеріальній і духовній культурі народу. Вчений був переконаний, що духовні національні цінності — це основоположні, нетлінні святині, традиції, звичаї, моральні принципи і норми, заповіді, ідеали, ідеї, вироблені нацією, народом, етносом, упродовж свого історичного розвитку. Вони відображають світорозуміння, світогляд, риси характеру і вдачі, менталітет народу і вирізняють його з поміж інших собі подібних.

У цьому зв’язку слід зазначити, що відродження духовності — це відновлення споконвічне притаманних людям цінностей віри, надії, любові в гармонійній взаємодії. Тільки Бог, християнство, віра, як вважав педагог, допоможуть людині бути духовно збагаченою особистістю. На різних етапах цивілізації були різноманітні ідеологічні форми духовного розвитку людства. Так, в недалекому минулому, ми активно брали участь в атеїстичному русі, який виступав альтернативою християнству, але не приніс очікуваних результатів тому, що споконвічною ознакою українського народу була релігійність, а те, що передавалось із поколінь в покоління з “молоком матері”, неможливо викреслити різними ідеологічними течіями. Генна пам’ять людини зберігає в собі ті духовні цінності, які придбала завдяки християнській моралі і наше завдання полягає в тому, щоб відродити духовні ідеали нашого народу.

За глибоким переконанням вченого, найголовнішою цінністю українців є національна ідея — одвічне бажання мати свою самостійну, незалежну, соборну Державу і процвітаюче демократичне суспільство та зберегти себе зі своєю своєрідною культурою, освітою, системою виховання, духовністю.

Менталітет української нації невіддільний від релігійної свідомості. Релігійна свідомість — це своєрідний комплекс духовних цінностей, без яких помислимо нормальне функціонування соціуму. Релігійна свідомість зміцнює в душі людини віру в добро, справедливість і чесність і тим самим сприяє формуванню певного типу поведінки.

Громадянська, національна й релігійна самоідентифікація — один з найважливіших чинників духовного єднання нації, яка тільки у цьому випадку може бути повноправним

суб'єктом міжнародної діяльності, повноцінним суб'єктом творення цивілізації.

Першим вирішальним кроком в Україні повинно бути усвідомлення того, що тільки цього треба бажати і до цього прагнути. Головну роль тут повинна грати національна школа. Зразком поєднання релігійних поглядів з національними, громадянськими та особистими вартостями є в нашій історії “Повчання Володимира Мономаха”, настанови отців церкви, філософія Г.Сковороди, полум'яна творчість Т.Шевченка, праці пізніших письменників, поетів, педагогів. Наші історичні літописи — це теж голос здорового глузду народу, що утверджує вищі цінності над минулими.

Релігія глибоко проникає у звичаї та обряди, поєднує чисто духовні елементи з національними, громадськими, сімейними та особистими. Трактування її через призму потреб сучасного виховання відкриває нам три її важливі функції:

1. Відродження і збереження віри в ідеали, без чого повноцінне життя людини неможливе.
2. Релігія виступає надійним носієм загальнолюдських морально-етичних вартостей.
3. Релігія сприяє збереженню національної ідентичності.

Тому, викладання, на наш погляд, релігії в школі можливе і видається вкрай потрібним. Релігійне виховання передбачає не тільки утвердження віри у бога, як абсолютну і трансцендентну цінність, а й ставить завдання: піднесення морального потенціалу суспільства, народу, держави, сприянню гармонійному вдосконаленню особи. До того ж, до сильних сторін релігійної моралі відносять зовнішню простоту відповідей на складні моральні проблеми, тверде визначення критеріїв моральних цінностей, вирішення питання про відповідальність людини за свої дії (перш за все перед Богом).

Від цінностей, якими керуються людство, держави, нації, соціальні групи, індивіди, наголошував у своїх виступах Іван Огієнко, в значній мірі залежить не просто зміст і напрям людської історії, але і те, чи буде це історія мати продовження, чи вона обірветься. Ось чому, сьогодні необхідно об'єднати зусилля школи, родини і церкви, для відношення духовних цінностей українського народу, підняття його самосвідомості, розвитку духовного та фізичного потенціалу молоді.

Життя показало, що тільки сповнення національної ідеї високими духовними цінностями і тверда воля неухильно втілювати свою ідею у реальні відносини першочергова умова всілякого прогресу і процвітання народів. Це безпосередньо впливає з доглибинного змісту, з самого духу християнської цивілізації.

Аналізуючи типові риси українського національного характеру, вчений дійшов висновку, що чинниками, які характеризують український дух є довіра і пошана до народної віри, зацікавлення змістом християнської моралі та терпимість щодо прибічників іншої віри. Тому, виховний процес, на його думку, безперечно повинен базуватися на християнському вченні, що дозволяє людині зазнати радості і щастя у всеєдинстві з Богом та створює сприятливі умови для виникнення духовних вчинків. Повновартісна людина. — це тільки людина церковна, людина, вся перейнята Христовою наукою. У церкві, і тільки в ній, людина знаходить собі найвищу школу, яка робить її повновартісним членом своєї нації [1].

Тільки за допомогою Бога, Віри й Церкви, як вважав Іван Огієнко, можливо духовне відродження нації. Нації, що з часів Володимира Великого вибрала свій шлях, шлях до будівництва міцної держави у союзі з Церквою.

Протягом віків діти виховувались в національному середовищі, зміст та форми функціонування якого відображають культурно-історичний досвід рідного народу. Національне виховання, яке гармонійно вписується в життєдіяльність народу, поступово формує в підростаючих поколіннях всі компоненти духовності, яка передається дітям від батьків, дідів і прадідів і поглиблюється, збагачується в умовах сучасного буття нації.

У процесі реалізації національного виховання формується така система основних компонентів духовного світу особистості: національна психологія; національний характер і темперамент; національний спосіб мислення; християнська мораль; народна естетика; національна філософія; національний світогляд; народна правосвідомість та національна ідеологія.

Ще на початку ХХ століття, українські педагоги відмічали, що цілі і завдання

національної системи виховання досягаються, насамперед, через глибоке і всебічне оволодіння учнями змістом освіти, який має втілювати в собі національні та духовні цінності і реалізується такими основними шляхами, засобами: рідна мова; родовід; рідна історія; релігійні виховні традиції; краєзнавство; природа рідного краю; національна міфологія; фольклор; національне мистецтво; народний календар; національна символіка; народні прикмети і вірування; родинно-побутова культура; національна творчість; національні традиції; звичаї і обряди.

Важливим моментом у виховній роботі школи і родини є створення умов для саморозвитку дитини як особистості і індивідуальності. Спільна робота школи, родини і церкви дасть можливість прилучити дітей до культури пращурів і культур інших народів світу, орієнтувати їх на вічні абсолютні цінності демократичного суспільства — Бог, Людина, Сім'я, Вітчизна, Праця, Знання, Культура, Мир, Земля.

Створення умов свого життя прямо залежить від ставлення до суспільства, праці, до людей і самого себе, тобто від основ особистої моралі.

Що ж повинні, робити нині люди, щоб вийти з кризи, розкрити в собі чудові можливості, закладені в нас природою? По-перше, ми повинні глибоко усвідомити смисл і перспективу свого існування, високу цінність розвиненої індивідуальності. По-друге, усвідомити велику відповідальність за свої думки і очистити своє мислення. По-третє, стати, врешті, на єдино можливий шлях, вказаний нам ще тисячоліття тому і підтверджений вченням християнської етики. Це шлях духовно-морального удосконалення людини, з значить, і суспільства в цілому.

На превеликий жаль, теорія, методика й практика виховання духовності в українській національній школі не дістала ще всебічного психолого-педагогічного обґрунтування. А відсутність психолого-педагогічних досліджень проблеми духовності та шляхів її виховання гальмує розробку й запровадження у навчально-виховний процес нових педагогічних технологій.

Іван Огієнко належить до числа фундаторів національної системи освіти, яка утверджувалася в роки відродження української держави. Він зробив значний внесок у розвиток змісту освіти, наукове обґрунтування виховного процесу; один із перших доводив, що родинне, шкільне та релігійне виховання матиме високу результативність лише тоді, коли зміст освіти концентруватиме в собі ідейні, морально-духовні здобутки рідного народу, відображатиме його національні традиції, звичаї, обряди.

І.Огієнко у своїх працях, проповідях, статтях дає настанови, як треба виховувати дітей у національному дусі, орієнтує на саме ті особливості, про які молодь повинна пам'ятати, щоб досягнути висот етики, моралі і національної свідомості. Вчений вбачав у прищепленні любові до свого народу, народної творчості, рідної мови і церкви основний зміст виховного процесу.

Просуватись вперед по шляху національного відродження в Україні через активне духовне життя суспільства — сьогодні завдання злободенні, як ніколи. Вирішенню цих історичних проблем мають сприйняти дбайливе збереження і засвоєння, популяризація уцілілих пам'яток культури, набутий народом досвід патріотичного і естетичного виховання, необхідно враховувати також трагічні уроки минулого, які ніколи не повинні повторитися.

Таким чином, оновлення системи освіти на духовно-національній основі — одне із важливих завдань сучасної школи. Духовна система навчання та виховання історично обумовлена і створена самим народом на основі системи ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямованої на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, відповідно до природно-історичного розвитку матеріальної та духовної культури нації.

“Ціле громадянство мусить добре пам'ятати, що тільки рідна школа виховує національно сильні одиниці й морально міцні характери” [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Ілларіон. Книга нашого буття на чужині. — Вінніпег, 1956. — С.14.
2. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки. — Жовква, 1936. — С.,36.
3. Віра й культура. 1955. № 10